

PREMI NÈSTOR LUJÁN DE NOVEL·LA HISTÒRICA

EL CÀTAR PROSCRIT

JAUME CLOTET

Columna

EL CÀTAR PROSCRIT

JAUME CLOTET
EL CÀTAR
PROSCRIT

Premi Nèstor Luján de Novel·la Històrica 2016

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: OCTUBRE DEL 2016
© JAUME CLOTET, 2016
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2143-0
DIPÒSIT LEGAL: B. 15.725-2016
FOTOCOMPOSICIÓ: ÀTONA VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: CAYFOSA

www.columnnaedicions.cat

EL JURAT DEL XX PREMI NÈSTOR LUJÁN DE NOVEL·LA HISTÒRICA (2016)
EL FORMAVEN: GLÒRIA GASCH, TIN LUJÁN, VICENT SANCHIS,
JAUME SOBREQUÉS I MARIA CARME ROCA.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Dedicat a la Laia, la Núria i la Jana

Amb més fermesa encara que amb els sarraïns, car són més perillosos, feu la guerra als heretges amb totes les vostres forces.

9 de març de 1208

INNOCENCI III

I aleshores arribà En Jaspert de Barberà i digué a Don Nunó que passés endavant.

I ell digué:

—Així ho faré.

I diguérem Nós:

—Puix que En Jaspert hi va, també hi aniré jo.

JAUME I, *Llibre dels Fets*

Una fiblada de dolor intens li va fer recuperar els sentits. L'Artal va obrir els ulls lentament i va observar un cel blavíssim i sense núvols. No sentia cap soroll. Va romandre una estona sense moure's intentant recordar alguna cosa, però un mal de cap insofrible li impedia endreçar els seus pensaments amb agilitat. Recordava l'ordre de batalla que el rei Pere havia donat apressadament tan bon punt havia sentit els crits d'alerta dels guaites que vigilaven els enemics atrapats rere les muralles de Muret. Inexplicablement, una columna de cavallers croats, amb el mateix Simó de Montfort al capdavant, havia sortit de la ciutat assetjada i, després d'una maniobra de distracció, es disposava a carregar.

Enmig d'una gran excitació, els homes de la host reial, juntament amb les forces dels nobles barons i les viles occitanes, veien a tocar la revenja llargament cobejada sobre els francesos. Però el monarca català va ordenar que els nobles occitans restessin darrere. Volia que el triomf fos únicament per a ell. Malgrat les queixes dels tolosans, el rei Pere va imposar la seva voluntat i va dis-

posar les seves forces per a la batalla. Les llances al davant i els ballesters al darrere. A la tercera línia, el rei d'Aragó en persona envoltat dels seus cavallers i els soldats de la seva guàrdia personal. L'Artal, un peó d'aquesta guàrdia, s'havia situat a pocs metres del seu senyor, sostenint l'escut groc amb les quatre barres roges ben amunt amb el braç esquerre i l'espasa ben aferrada a la mà dreta.

Les files de soldats que tenia al davant li dificultaven la visió, però distingia en la distància la formació enemiga. Al bell mig hi veia el cavall cuirassat de Simó de Montfort. El seu estendard amb el lleó blanc sobre fons vermell era inconfusible. Aquell cavall i el seu genet havien cobert de sang i terror Besiers, Carcassona i tantes altres viles occitanes. Però aquell matí del 12 de setembre de 1213 aquell malson s'acabaria per sempre. Les tropes del rei Pere, victorioses contra els musulmans l'any anterior a la gran batalla de Las Navas de Tolosa, posarien fi simultàniament a la croada i a la vida de Montfort. Els cavallers croats no arribaven al miler i els seus peons amb prou feines devien ser set-cents, mentre que l'exèrcit combinat de catalans i occitans superava els dos mil cavallers i els cinc mil peons. La victòria era inevitable i únicament un miracle podria capgirar la situació.

De sobte, la terra va començar a tremolar. La cavalleria francesa es va posar en marxa i de seguida ja trotava a gran velocitat contra la línia catalana. Els cavallers croats van abaixar les llances i van afermar els seus escuts. L'alegria i la xerrameca del camp català es va acabar en sec. Malgrat la confiança en el rei i en la seva superioritat numèrica, glaçava la sang veure aquella llarga línia de cavallers cuirassats, refulgents al sol del matí i carregant amb tota la seva fúria. La infanteria catalana, amb més

esma que convicció, va començar a bramar els habituals crits de guerra: «Sant Jordi!», «Aragó!». Instants abans del xoc imminent l'Artal havia girat el cap per observar el seu monarca. El rei Pere, damunt del seu cavall, observava la càrrega amb un rostre que volia semblar seriós i serè, però als seus ulls s'hi podien veure ja les primeres guspires del pànic. Abans de girar el cap altra vegada, l'Artal va poder sentir el xoc violentíssim de les llances franceses contra la primera línia defensiva catalana. Piques esberlades, escuts destrossats, cossos esventrats, cavalls ferits, crits esgarriposos. Tots els sons es van unir en un únic brogit tronador que cada vegada s'acostava més. El cor li va començar a batejar amb més força que mai. Les mans li suaven i es va empassar saliva. Al seu davant, les línies catalanes es trencaven al pas dels cavallers enemics. L'exèrcit del rei s'havia convertit en un bloc de mantega penetrat per mil ganivets esmolats. Era impossible aturar aquella embranzida que cada vegada s'acostava més, i l'Artal, conscient del cop imminent, es va encomanar a Déu abans de prémer l'escut contra el seu cos esperant el xoc brutal.

No recordava res més. El cel continuava ben blau i el silenci era absolut. Quanta estona havia estat estès a terra sense coneixement? No ho sabia. Sens dubte havia estat abatut pels cavalls o per una llançada, però no notava cap ferida, a part del nyanyo del cop al cap. Lentament, va girar el cap a la dreta. Els cossos estesos, plens de sang, formaven una massa inconcreta i amorfa. Distingia alguns dels seus companys, ara desfigurats pel ferro i l'acer, però estranyament aquesta visió no el va aterrir. Notava com l'instint de supervivència s'apoderava dels seus sentits. Tot i la seva joventut, l'Artal era un soldat veterà i ja

havia vist tots els horrors imaginables, alguns dels quals ell mateix havia perpetrat.

Va aixecar una mica el cap i va mirar a l'esquerra, on havia vist el rei per darrera vegada. La terra també estava coberta de cadàvers d'homes i bèsties. Es va incorporar una mica i va distingir l'armadura reial, abonyegada i tacada de sang. Va fer un esforç per girar-se i s'hi va atansar reptant en silenci. El rei Pere, amb els ulls encara oberts, jeia sense vida amb el coll perforat per una llançada. Sens dubte havia mort durant el primer xoc. L'Artal no va dedicar cap segon a calibrar les conseqüències de la mort del monarca català. Urgia trobar les restes de l'exèrcit, si és que en quedava alguna cosa, i dur la tràgica notícia per poder organitzar una expedició i recuperar el cos del rei.

Es va posar de genolls, va alçar el cap i va observar el camp de batalla amb una mica de perspectiva. A mesura que els seus ulls miraven el desastre, el silenci esfereïdor que ho cobria tot es va anar esfilagarsant. Va començar a sentir gemecs, crits d'ajuda, laments i pregàries en veu baixa. Simultàniament, va percebre que aquella estesa immòbil de cossos mutilats es movia de manera quasi imperceptible. Homes i cavalls ferits aixecaven un braç o una pota. Aquí i allà es començaven a moure els ferits, arrossegant-se entre les despulles destrossades. Al fons, la vila emmurallada de Muret romania al seu lloc, amb els estendards del rei de França voleiant victoriosos al capdamunt de les seves torres. Es va girar per intentar trobar la resta de les forces catalanes i occitanes, però el que va veure el va astorar. En la distància, grups de cavallers francesos perseguïen les romanalles de l'exèrcit del rei Pere i dels seus aliats tolosans. Podia veure com els catalans i els occitans es precipitaven a les naus amb les quals

els nobles tolosans havien remuntat la Garona des de Tolosa fins a Muret. Algunes embarcacions ja es deixaven lliscar aigües avall atapeïdes de supervivents, però d'altres havien estat encaçades a temps pels francesos, que assassinaven tothom que hi trobaven.

Va abandonar la idea inicial de cercar reforços per recuperar el cos del rei. Calia fugir per salvar la vida, i com més aviat millor. Va descartar la fugida per la banda del riu i va optar per dirigir-se als boscos que hi havia més al sud, precisament pel cantó on havien carregat els croats. Segurament hi hauria menys enemics i podria arribar abans a terres catalanes. Un xiscle estremidor va interrompre aquests pensaments i el va fer girar instintivament. No gaire lluny, un peó francès acabava de degollar un soldat català ferit i l'escorcollava buscant monedes o qualsevol altre objecte de valor. Altres peons, en grups petits o en solitari, feien el mateix, saquejant les despulles de l'exèrcit català i rematant-ne els ferits. La seva vida corria perill imminent i l'Artal va començar a arrossegar-se lentament per damunt dels cadàvers. Avançava en ziga-zaga, allunyant-se al màxim possible dels saquejadors. Mentre reptava va agafar el coltell d'un soldat mort i va ficar-se al sarró alguns aliments que aquells dissortats ja no tastarien mai més. La travessa fins al comtat del Rosselló, el més proper a Muret, era llarga i no la faria, en cap cas, en menys de quatre dies, raó per la qual li convenia proveir-se bé.

—Sisplau, senyor, ajudeu-me, per l'amor de Déu —va sentir de sobte.

Un noi molt jove, estirat a terra a una dotzena de passes, el cridava en veu baixa mentre li feia senyals amb la mà perquè s'hi acostés. L'Artal es va aturar, va girar el

cap a banda i banda per assegurar-se que els francesos eren lluny i s'hi va atansar. Pel seu aspecte mal abillat, no hi havia dubte que el xicot era un peó que segurament havia format part de la host d'algun senyor occità aliat del rei. Aparentment el noi no estava ferit, però tenia les dues cames atrapades sota un cavall mort i no podia moure's. Era evident que aquell animal que l'immobilitzava era la seva sentència de mort ajornada. Quan els francesos el trobessin el matarien sense pensar-s'hi ni un instant.

—Us ho suplico, ajudeu-me a alliberar-me d'aquest cavall. No vull morir, us ho prego —va repetir el noi, visiblement aterrorit, amb un marcat accent occità.

L'Artal no s'ho va pensar dues vegades i s'hi va acostar.

—D'acord, no pateixis. Intentaré moure el cavall, a veure si puc. Si notes menys pressió, intenta alliberar-te'n amb totes les teves forces.

Fent força amb l'espatlla, va començar a empènyer el cos de la bèstia cap enrere. Després d'un primer intent infructuós, va percebre que el cavall mort es començava a moure amb molta lentitud. El vailet va aprofitar el relaxament de la pressió per arrapar-se a terra i arrossegar-se desesperadament, ben conscient que només tindria aquella oportunitat d'alliberar-se. Molt a poc a poc va aconseguir treure les cames de sota el cavall. Per miracle, ni les tenia trencades ni malferides. Li feien mal, però creia que podia caminar.

Els dos nois van mirar al seu voltant i van continuar la fugida d'aquell camp sembrat de morts i moribunds. Els primers arbres del bosc eren cada vegada més propers. Mai fins llavors l'Artal havia percebut el bosc com un indret de salvació i refugi. Al contrari. La foresta era sempre refugi d'animals perillosos i bandits despietats. No-

més s'hi entrava quan era imprescindible, ja fos per buscar-hi llenya o caçar alguna presa. Ara, per contra, aquella fageda que escalava un petit turó marcava la línia fina però determinant que hi havia entre la vida i la mort.

Just quan deixaven enrere els últims cadàvers i faltaven poques passes per arribar al boscatge una mà inesperada va aparèixer del no-res i va atrapar el peu de l'Artal. La sang se li va glaçar tan de pressa que el pànic es va apoderar del seu cos abans fins i tot de girar el cap. Quan ho va fer va contemplar el cos malferit d'un cavaller francès. Estava estirat a terra, amb el costat obert i una fletxa de ballesta clavada a l'espatlla. L'herba que l'envoltava era xopa de la sang que li regalimava per l'armadura foradada. Havia perdut el casc i els seus ulls, clavats en els de l'Artal, eren un crit d'auxili. L'home intentava parlar, però la seva llengua només articulava un fil de veu quasi inaudible.

L'Artal no s'ho va pensar dues vegades. Va treure el coltell del cinturó, es va acostar al cavaller i l'hi va clavar lentament al mig del coll fins a l'empunyadura. Un raig de sang va brollar per la boca d'aquell desgraciat mentre les ninetes dels seus ulls, ja buides d'expressió, s'aferraven encara als ulls de l'Artal.

—Mor d'una vegada, fill de mala mare —va xiuxiuejar-li a cau d'orella—. Heu matat el meu rei, però molts de vosaltres avui l'acompanyareu a l'altre món i cremareu per sempre a l'infern.

Al seu costat, el jove tolosà contemplava terroritzat aquella escena. A diferència de l'Artal, per a ell aquella havia estat la seva primera experiència amb la guerra i desconeixia fins on podia arribar la bestialització dels humans. Quan el soldat català va haver-se assegurat que el

francès era mort, va retirar lentament el coltell de la gola foradada, va netejar-ne la fulla sobre l'herba i va prosseguir la fugida amb el seu company, arrossegant-se per terra com escurçons. De seguida van arribar al llindar del bosc i, després de reptar una mica més, van alçar-se i van començar a córrer com dos esperits enfollits. Quedava enrere, damunt dels camps de Muret, l'exèrcit derrotat de Pere el Catòlic.

La desfeta deixava el camí obert per als croats francesos fins a la ciutat de Tolosa, que només podria comptar amb les seves muralles gruixudes i les seves milícies urbanes per defensar-se. A partir d'aquell moment, els tolosans ja no podrien comptar amb cap auxili exterior. El rei català havia mort i el seu hereu, l'infant Jaume, no només era un nen de quatre anys sinó que es trobava en mans del mateix Simó de Montfort. Incomprendiblement a ulls de tothom, l'any 1211 el rei Pere l'havia lliurat al cabdill dels croats per tal que, quan fos major d'edat, es casés amb la seva filla, Amícia de Montfort. Amb aquell pacte diabòlic, que tenia el vistiplau del papat, el rei català pretenia aturar la guerra desesperadament i buscar una solució de compromís. De seguida, però, el monarca havia comprovat amb amargura que la paraula donada per Montfort no era altra cosa que una mentida verinosa. Havia reclòs l'infant en una torre de Carcassona i havia prosseguit la seva campanya d'extermini contra la població occitana. El rei, irritat i humiliat, no havia tingut altra sortida que abocar-se a la guerra, en la qual acabava de deixar-hi la pell. Les incerteses que s'obrien per als occitans només eren comparables a les que s'albiraven per als catalans, sense rei i amb l'hereu al tron segrestat per l'assassí del seu pare.

Naturalment, tots aquests pensaments suraven ben lluny de la ment de l'Artal, ocupada únicament en l'objectiu d'assolir terres catalanes al més aviat possible. Els comtats occitans, encara que fossin aliats dels catalans, ja no eren terra segura per a un fugitiu de l'exèrcit del rei. Partides de croats assolaven aquelles contrades i calia evitar una topada que hauria posat fi, sense remei, a la vida de l'Artal. Tal com havia calculat, trigaria uns quatre dies a arribar al comtat de Rosselló, on estaria a recer dels perills i es podria reincorporar a les forces reials.

Ell i el seu inesperat acompanyant van avançar amb bona marxa cap al sud per guanyar la màxima distància respecte del camp de batalla i els enemics que se n'havien fet senyors. La cacera dels supervivents fugitius ja devia haver començat, i aviat aquelles terres s'omplirien d'escamots francesos a la recerca de més sang i més botí. Van caminar tot el dia sense aturar-se, evitant les viles i els camins majors. Anaven tan de pressa que la notícia del desastre no podia haver-los avançat, però, tot i això, els camperols i els vilatans que observaven en la distància estaven ensopits i capcots, talment com si haguessin notat una alenada congelada al fons de l'ànima que els fes sentir l'arribada de notícies funestes.

Quan va començar a caure el llostre l'Artal i el seu company, que l'havia seguit tot el dia com el gos que segueix el desconegut que li ha donat un rosegó de pa, van arrecerar-se sota una balma d'un petit cingle cobert de roures venerables. Aquell setembre, del qual encara no n'havien passat la meitat, no era especialment fred, però la humitat del bosc aviat se'ls va clavar a l'espinada. Van menjar amb avidesa una part dels aliments que l'Artal havia recollit al camp de batalla. Després es van arrau-

lir l'un contra l'altre per afrontar la nit fresca que tenien al davant.

—On anirem, senyor? —va preguntar el noi, que badava boca per primer cop—. Jo no tinc lloc on anar. Servia a les ordres d'un home de paratge que treballava per al comte de Tolosa. Però el meu senyor ha mort en la batalla, de manera que m'he quedat sense amo. Si vós voleu, puc acompanyar-vos, encara que sigui només durant un temps. Us podria fer servei.

L'Artal va mirar-lo amb tendresa i només llavors va adonar-se que encara no en sabia el nom.

—Abans de respondre't, t'he de demanar dues coses. En primer lloc, no em diguis senyor. Amb prou feines dec tenir tres o quatre anys més que tu, i no sóc de cap llinatge noble. I, en segon lloc, voldria saber el teu nom, si és que hem de fer un viatge plegats.

—Em dic Fauquet, senyor —va dir el xicot, ignorant el primer prec de l'Artal.

—Està bé, Fauquet. De moment podem fer junts una part del trajecte. Però suposo que deus tenir una família on trobar refugi, oi?

—Sí, senyor. Però la meva família viu a Carcassona, que com bé sabeu és en mans dels homes de Montfort. Si hi tornés ara amb tota probabilitat seria capturat i executat. I posaria la meva família en greu perill.

—No et manca raó i la teva prudència t'honora —va dir l'Artal. I després de rumiar-hi uns instants, va afegir—: Crec que el millor que podem fer és anar cap a les terres del meu rei. El comtat de Rosselló no és gaire lluny. Allà estarem segurs i trobaràs refugi fins que la croada sigui aturada i puguis tornar a casa. Si ens movem de pressa, podem arribar-hi abans de quatre dies. I, si no

erro la ruta, no haurem de passar totes les nits al ras; conec un lloc on serem ben acollits.

En Fauquet va abraçar l'Artal mentre els ulls se li omplien de llàgrimes. Era ben clar que l'experiència macabra de les darreres hores l'havia terroritzat fins al fons de la seva ànima.

Dos dies més tard, la fatiga i l'estat d'alerta permanent començaven a deixar-se notar. L'Artal i en Fauquet estaven esgotats, però la seva travessa no admestia marxa enrere. Al cap i a la fi, cada passa que feien els allunyava del perill. Havien evitat tots els nuclis habitats, ja fossin viles o llogarrets, i la fortuna els havia acompanyat fins aquell moment. No només no havien topat amb cap patrulla enemiga, sinó que les úniques persones que havien vist eren tan lluny que ni tan sols eren capaços de dir si eren homes o dones. També en la distància havien vist les torres i el castell de Foix, i tot i que el comtat havia demostrat sempre una lleialtat de ferro envers el rei Pere també l'havien esquivat per prudència. Qui sap si les coses no havien canviat ràpidament des de la mort del monarca; no valia la pena córrer riscos innecessaris.

Els dos fugitius es van internar en un bosc d'alzines. Avançar creuant les bosquíries havia estat, fins llavors, un encert. Fent honor a la seva mala fama de llocs perillosos i embuixats, els boscos eren zones poc freqüentades per la gent i les probabilitats de tenir-hi un malencontre eren escasses. Travessar el bosc, a més, tenia un altre avantatge gens menyspreable en la seva situació precària: el menjar. En aquella època de l'any era fàcil trobar-hi móres, saüc i aranyons, i també les primeres castanyes i alguns bolets matiners.

Van caminar pel bosc en silenci durant unes hores. Només aturaven la marxa per beure aigua en algun rierol o per recollir aliments que guardaven al sarró. Els arbres encara estaven coberts de fulles, si bé moltes s'estaven ja esgrogueint i el terra del bosc començava a ser una catifa de fulles seques. De sobte van sentir un llarg udol que els va fer aturar en sec. Era un llop.

L'Artal i en Fauquet es van quedar ben immòbils. Calia esbrinar la procedència de l'udol i intentar moure's a favor del vent per evitar que la seva olor es convertís en esquer. No van tenir temps. Un segon udol, molt més proper, els va eriçar els cabells. Era evident que un llop, o pitjor encara, una partida de llops, era a la vora i probablement ja els havia ensumat. No s'hi valia a badar. Van desembeinar els punyals i van començar a córrer. Si podien travessar algun riu o deixar enrere el bosc tindrien possibilitats de sortir-se'n. No van trigar a sentir, al seu voltant, la fressa dels llops entre els arbustos. El pànic es va apoderar dels dos nois. L'Artal va fer una llambregada a banda i banda. Dos llopassos enormes corrien a cada flanc i s'acostaven cada vegada més. Caçaven perfectament coordinats i sabien, instintivament, que els calia agafar reserves abans de l'hivern. Aquells dos humans que s'havien endinsat al seu bosc els garantirien una bona provisió de greix. Només era qüestió de poc temps fins que se'ls abraonessin al damunt.

De sobte els dos nois van sentir la remor d'un riu. Encara no el podien veure, però el so de l'aigua baixant entre les roques els arribava clarament. Un bri d'esperança els va donar més força per a l'embranchida final. Els llops sabien nadar, però preferien no fer-ho, i menys encara en aigües braves. Van deixar enrere un grup d'alzi-

nes i van veure la riba del riu salvador. L'aigua baixava amb força, sens dubte enfortida per algun bon ruixat aigües amunt. L'Artal va entrar dins el corrent amb la intenció de deixar-s'hi endur.

Just abans d'entrar al riu, en Fauquet va ensopegar amb unes arrels mig desenterrades pel diable. Els llops es van aturar a l'instant i s'hi van tirar al damunt. Eren ben conscients que aquella seria la darrera oportunitat que tenien d'aconseguir la presa.

—Senyor! —va xisclar l'occità mentre lluitava desesperadament contra les feres.

—Fauquet, resisteix! —va cridar l'Artal mentre feia marxa enrere.

Va lluitar contra la força de l'aigua mentre veia com en Fauquet brandava inútilment el punyal contra els dos llops i cridava com un desesperat. Quan l'Artal va aconseguir posar un peu a la riba, un dels llops el va veure de cua d'ull i se li va tirar al damunt grunyint terriblement. D'un cop de coltell el va fer retrocedir, però la bèstia enorme va restar ferma i amenaçadora entre l'Artal i en Fauquet, que a penes tenia esma de resistir ja l'escomesa final de l'altre llop. Amb els ulls plens de llàgrimes, l'antic soldat del rei va llançar-se sobre el llop amb el ganivet alçat, però l'animal va esquivar el cop i va intentar queixalar-lo en una cama. L'Artal va intentar encertar el llop dos o tres cops, sense cap èxit. La ràbia que sentia no li impedia ser ben conscient de dos fets. En Fauquet ja estava condemnat i si persistia en l'intent de salvar-lo també acabaria esventrat pels llops. Va fer un darrer intent inútil de clavar el punyal a l'animal que li barrava el pas i va retirar-se cap al riu fitant els ulls victoriosos del llop. La bèstia no el va envestir i li va permetre la fugida.

Amb una sola presa en tindrien prou per satisfer la seva fam.

L'Artal es va ficar dins l'aigua i va creuar el riu amb les poques forces que li restaven. Quan va arribar a l'altra riba es va aturar i es va deixar caure de genolls, però no es va voler girar. No calia. Malgrat el brogit constant de l'aigua sobre les pedres podia sentir com els llops estaven devorant el cos d'en Fauquet. Va dir una oració per l'ànima d'aquell infeliç i per la seva família, que mai més no en sabia res més, i es va endinsar al bosc altra vegada. Aviat es faria fosc i li calia trobar un lloc segur per passar-hi la nit.